

Wat weten we nog weinig!

Conferentie over laagopgeleide T2-leerders

Op 2 en 3 november 2006 vond in Richmond, Virginia (Verenigde Staten) de tweede LESLLA-conferentie plaats. Onderzoekers, praktijkmensen en beleidsmedewerkers uit diverse landen wisselden gegevens uit over tweedetaal- en schriftverwerving door laagopgeleide volwassenen. Hier volgen een paar impressies van een deelnemer aan deze conferentie.

DANIELLE BOON/UNDP-MEDEWERKER ALFABETISERING OOST-TIMOR

Wat is LESLLA?

LESLLA staat voor Low Educated Second Language and Literacy Aquisition. Het betreft een internationaal forum van onderzoekers die geïnteresseerd zijn in tweedetaal- en schriftverwerving door laagopgeleide volwassenen.

Doel van dit forum is het internationaal uitwisselen van informatie, ervaringen en onderzoeksresultaten over hoe laagopgeleide volwassenen een tweede taal leren en in die taal leren lezen en schrijven. Door die uitwisseling kan sturing worden gegeven aan toekomstig onderzoek op dit terrein. De onder-

zoeksresultaten kunnen dan weer gebruikt worden in de onderwijspraktijk en bij beleidsontwikkeling.

Oprichting en eerste conferentie in 2005

LESLLA werd opgericht door onderzoekers uit Nederland, Groot-Brittannië, Zweden en de Verenigde Staten. De eerste LESLLA-conferentie werd in 2005 georganiseerd aan de Universiteit van Tilburg. Hier werd geïnventariseerd wat er al aan onderzoek is gedaan over T2- en schriftverwerving door laagopgeleide volwassenen. Ook werd de relatie tussen

fonologisch bewustzijn en leren lezen bekeken, en kwam de vraag aan de orde of er bij het leren lezen sprake is van een kritische periode. Verder werd ingegaan op het metalinguïstisch bewustzijn van volwassen analfabeten, en op de rol van het werkgeheugen bij T2-verwerving. Behalve de leerder kwam ook de lespraktijk aan de orde: wat zijn effectieve manieren van lesgeven aan laagopgeleide volwassenen? En: hoe kun je docenten goed voorbereiden op het begeleiden van laaggeletterde cursisten? Ook werd het *Common European Framework of Reference* toegelicht, en

werd gekeken welke taalvaardigheidsniveaus binnen deze Europese standaard haalbaar zijn voor laagopgeleide T2-leerders. Ten slotte werd er aandacht besteed aan de mogelijkheden die het werken met portfolio's biedt aan deze doelgroep.

De lezingen van deze conferentie zijn gebundeld en inmiddels verschenen in de *Occasional Series* van LOT, de Landelijke Onderzoeksschool Taalwetenschap. De bundel heet *Low Educated Second Language and Literacy Acquisition; Proceedings of the Inaugural Symposium – Tilburg 05*, en is samengesteld onder redactie van Ineke van de Craats, Jeanne Kurvers en Martha Young-Scholten (Newcastle). De teksten uit deze bundel zijn beschikbaar op de LESLLA-website: www.leslla.org

De tweede conferentie in november 2006

Het aanbod van presentaties en het aantal geïnteresseerden bleek dit tweede jaar al groot genoeg voor een uitgebreider conferentieprogramma. Workshops vonden nu in drie parallelsessies plaats. Ook dit keer kwamen zowel onderzoek, praktijk als beleid aan de orde. Workshops over lopend onderzoek behandelden bijvoorbeeld de invloed

van geletterdheid op het verwerven van mondelinge T2-vaardigheid. Of de relatie tussen werkgeheugencapaciteit en het leren van T2-woordenschat enerzijds en het leren lezen en schrijven anderzijds. Of de effecten van individuele cognitieve verschillen bij hoog- en laagopgeleiden op het leren van een tweede taal.

Andere workshops gingen over alfabetiseringspraktijken in de klas, over interactie in klassen met analfabete tweede-taalleerders, over het ontwikkelen van woordherkenningsvaardigheid in een tweede taal, of over consequenties van de communicatieve benadering. Daarnaast werd het immigratie- en integratiebeleid in de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Nederland met elkaar vergeleken.

Leerproblemen?

Een van de praktijkgerichte workshops ging over het vaak onterecht diagnosticeren van leerproblemen. Veel 'leerproblemen' van laagopgeleide cursisten in taalcursussen bleken bij nader onderzoek terug te voeren op oorzaken van een heel andere aard. Sommige oudere cursisten hadden bijvoorbeeld bij het lezen van zwarte letters op wit papier moeite de letters 'stil te houden'. Zo'n 'leesprobleem' bleek makkelijk op te lossen met gekleurde transparante over-

legbladen. Bij andere cursisten was een 'spraakgebrek' geconstateerd omdat ze bepaalde klanken niet uit konden spreken, ook niet na heel veel oefening. Later bleek dat die klanken in hun eerste taal niet bestonden waardoor ze deze in een andere taal ook niet konden onderscheiden: het is heel moeilijk om een klank te produceren die je niet hoort of herkent als op zichzelf staande klank. Gewaarschuwd werd voor het 'pathologiseren' van gewone verschillen in uitspraak.

Van een cursiste die maar geen vooruitgang liet zien, en al verschillende keren de beginnerscursus herhaald had, bleek bij nader onderzoek dat ze voor 80% doof was. Dat was gewoon nog nooit ontdekt en had ze zelf ook nooit geweten...!

Er werden ook hele andere redenen gevonden voor een erg langzame vooruitgang van cursisten. Soms bleek die te wijten aan te lage verwachtingen van hun docent: onderschatting dus. Of aan een gebrek aan differentiatie binnen de lessen, waardoor de groep als geheel op een te laag niveau benaderd werd. En soms speelden culturele verschillen een rol: cursisten die een ander soort onderwijs verwachtten en zich bij allerlei minder traditionele activiteiten afvroegen wanneer de 'echte les' zou beginnen.

En meer...

Een andere workshop ging in op het sociaal en cultureel kapitaal van cursisten. Gedoeld werd op de schat aan vaardigheden en kennis die T2-cursisten mee de klas in brengen vanuit hun eigen cultuur, taal en achtergrond. Dat kapitaal helpt hen om leertrajecten succesvol te doorlopen. De vraag werd opgeworpen hoe al die kennis en vaardigheden beter benut kunnen worden in het onderwijs.

Op de tweede dag kwam Nouredine Erradi zijn film *Nieuwkomers in Marokko* ('Ani ismi ina – Newcomers in Morocco') laten zien en nader toelichten. In deze film worden Nederlandse docenten gevolgd die in Marokko aan een inburgeringstraject deelnemen. Dat blijkt nog niet mee te vallen. Een mooie manier om iedereen nog eens te laten overdenken wat nieuwkomers in ons eigen land allemaal doormaken... De film won het *European Quality Label* (een prijs die het Europees Platform voor Onderwijs toekent aan bijzondere Europese projecten op het gebied van volwasseneneducatie), wat ons betreft zeer terecht en wij wachten dan ook met spanning op Erradi's volgende film! Het laatste deel van het conferentieprogramma was ingeruimd voor het opstellen van de LESLLA-agenda voor de toekomst: de punten waaraan de forumle-

den in ieder geval aandacht zullen besteden in toekomstige activiteiten en onderzoek met betrekking tot de LESLLA-doelgroep. Dat leverde een interessant beeld op.

Toekomstig onderzoek

Als je bekijkt wat we al weten (en wat nog niet) over T2- en schriftverwerving door laagopgeleide volwassenen, kom je al snel tot de conclusie dat er nog vrij weinig bekend is en de meeste vragen nog openliggen. De onderzoekers die zich in Richmond verzameld hadden, kwamen in een brainstorm binnen de kortste keren op een lange lijst met nog onbeantwoorde vragen, zoals:

- Hoe verwerken laag- of ongeletterde volwassenen schrift en hoe benaderen zij teksten in een tweede taal?
- Hoe groot moet de mondelinge taalvaardigheid in een tweede taal zijn om het decoderen van geschreven T2 te kunnen ondersteunen?
- Welk drempelniveau van geletterdheid in de eerste taal is effectief bij het leren van een tweede taal?
- Hoe vindt T2-verwerving plaats bij on- en laaggeletterden in hun eigen cultuur?
- Hoe staat het met metalinguïstisch bewustzijn bij ongeletterde sprekers van meerdere talen?
- Welke schriftsystemen zijn makke-

lijk/moeilijk te leren door welke groepen?

- Hoe faciliteert of frustreert het spellingsysteem van bepaalde talen het leerproces?

Op al deze vragen (en meer) zijn binnen de wetenschap nog geen afdoende antwoorden gegeven. Op www.leslla.org vind je binnenkort de onderzoeksvragen die volgens de conferentiedeelnemers prioriteit hebben binnen toekomstige onderzoeksprojecten.

Tot slot...

Deelnemen aan deze conferentie was heel inspirerend. Wanneer krijg je de kans om een kijkje te nemen in de T2-keuken van andere landen? Om met koks uit die keukens informatie uit te wisselen over beleidskeuzes, lespraktijken en onderzoeksprojecten? We blijven een hoop van elkaar te kunnen leren en LESLLA maakt dat mogelijk. LESLLA's uitdaging voor de toekomst is, naar mijn mening, het verder versterken van de link tussen onderzoeksresultaten enerzijds en beleid en praktijk anderzijds. Hoe kunnen we de groeiende wetenschappelijke kennis over het T2- en schriftverwervingsproces van laagopgeleiden optimaal inzetten in het onderwijs en de beleidsontwikkeling ten aanzien van deze groep?